

СВІТОВА КУЛЬТУРА І МІЖНАРОДНІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ

УДК 008(430)

DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.34.2018.153845>

Бабкін Віктор Олексійович,
аспірант,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
вул. С. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133,
<https://orcid.org/0000-0002-6930-426X>
viktorbabkin@web.de

ІСЛАМІЗАЦІЯ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ КРИЗИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Мета роботи. У статті проаналізовано вплив міграції на політичне та культурне життя європейських країн. Досліджуються причини і наслідки кризи мультикультуралізму в Німеччині. Аналізується вплив ісламського чинника на посилення внутрішньополітичної напруженості в європейських країнах, Німеччині зокрема. **Методологія дослідження** полягає у використанні методу текстуального аналізу українських, європейських, мусульманських джерел щодо даної проблематики. **Наукова новизна** роботи полягає в поглибленому дослідженні впливу кризи мультикультуралізму на ісламізацію Німеччини в умовах сучасних викликів. **Висновки.** Доведено, що останніми роками в Німеччині та інших європейських країнах посилюється напруга між титульними націями та іммігрантськими громадами, що негативно впливає на внутрішньополітичну ситуацію. Акцентовано на важливості переходу німецького суспільства від політики мультикультуралізму до політики інтеграції біженців у суспільне життя.

Ключові слова: мультикультуралізм; міграція; біженці; ісламізація; асиміляція.

Бабкин Виктор Алексеевич, аспирант, Киевский национальный университет культуры и искусств, ул. Е. Коновальца, 36, Киев, Украина

Исламизация Германии в условиях кризиса мультикультурализма

Цель работы. В статье анализируется влияния миграции на политическую и культурную жизнь европейских стран. Исследуются причины и последствия кризиса мультикультурализма в Германии. Анализируется влияние исламского фактора на усиление внутривнутриполитической напряженности в европейских странах, Германии в частности. **Методология исследования** заключается в использовании метода текстуального анализа украинских и европейских мусульманских источников относительно данной проблематики. **Научная новизна работы** заключается в углублении представлений о влиянии кризиса мультикультурализма на исламизацию Германии в современных условиях. **Выводы.** Доведено, что в последние годы в Германии и других европейских странах усиливается напряжение между титульными нациями и иммигрантскими общинами, что негативно влияет на внутривнутриполитическую ситуацию.

Акцентовано важность переходу немецкого общества от политики мультикультурализма к политике интеграции беженцев в общественную жизнь.

Ключевые слова: мультикультурализм; миграция; беженцы; исламизация; ассимиляция.

Babkin Viktor, Postgraduate, Kyiv National University of Culture and Arts, 36, Y. Konovaltsia St, Kyiv, Ukraine

Islamization of Germany in the context of the crisis of multiculturalism

The purpose of the article. The study is related to the analysis of the impact of migration on the political and cultural life of European countries. The causes and consequences of the crisis of multiculturalism in Germany are explored. The influence of the Islamic factor on the strengthening of internal political tension in European countries and in Germany in particular is analyzed. **The research methodology** consisted in the use of the method of textual analysis of Ukrainian and European Muslim sources on this issue. **The scientific novelty of the work** lies in broadening the perceptions of the impact of the crisis of multiculturalism on the Islamization of Germany in the modern context. **Conclusions.** It was shown that in recent years, in Germany and other European countries, tensions have increased between their titular nations and immigrant communities, which has a negative impact on the domestic political situation. The emphasis was placed on the importance of the transition of German society from the policy of multiculturalism to the policy of integrating refugees into public life.

Key words: multiculturalism; migration; refugees; islamization; assimilation.

Вступ. Сьогодні в європейських країнах посилилася напруга між титульними націями та мігрантами, що проявляється не тільки в збільшенні мирних демонстрацій (причому з обох сторін), а й означилися погромами, зростанням злочинності з боку іммігрантів, які стверджують, що почувають себе дискримінованими національними меншинами. Така небезпечна ситуація підштовхнула лідерів європейських держав зробити гучні заяви щодо кризи та навіть краху мультикультуралізму як загальноєвропейського ідеологічного принципу, яким керуються європейські держави.

Різні аспекти мультикультуралізму досліджували А. Бюкенен, С. Бенхабіб, Б. Беррі, Ю. Габермас, С. Зінько, А. Кудряченко, У. Кімліка, Ч. Кукатас, А. Куропятник, В. Малахов, Ч. Тейлор, В. Тішков, О. Підскальна, А. Фріман, Ф. Рудич та ін. вітчизняні та зарубіжні учені. Але в цих дослідженнях недостатньо було проаналізовано вплив ісламського чинника на кризу мультикультуралізму. Втім, маємо окремі публікації українських дослідників впливу ісламського чинника на політичні процеси, розвиток мультикультуралізму в світі та Україні зокрема С. Бондарук, Г. Колісніченко, О. Новокшанова, Ю. Подаєнко та ін.

Можемо констатувати, що останнім часом продовжується потік мігрантів у європейські країни, особливо з тих країн, де ведуться військові дії (Сірія). Більшість мігрантів, як і раніше, не зважаючи на конфлікти, не виявляють бажання асимілюватися в національні культури, стати однорідними членами європейської спільноти.

Мета роботи – проаналізувати вплив міграції на політичне та культурне життя європейських країн. Дослідити причини і наслідки кризи мультикультуралізму в Німеччині. Проаналізувати вплив ісламського чинника на посилення внутрішньополітичної напруженості в європейських країнах, Німеччині зокрема.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи вектори потоків біженців, варто зазначити, що лівові частка імігрантів прибула з мусульманських країн. У Франції – це мешканці Північної Африки, в Англії – переважно жителі Пакистану та інших колоній Великої Британії, в Німеччині – найчастіше турки та іранці. Переважно мусульмани заселяють великі промислові міста, де легко знайти тимчасову роботу без належної кваліфікації (зокрема, в Роттердамі, Марселі, Мальме вони становлять вже майже 25 % населення). В європейських містах, агломераціях великого міста, емігранти створюють свої окремі райони, де лунає переважно арабська, турецька та інші мови і вкрай рідко державна мова країни, де вони тепер мешкають.

Сьогодні ці райони настільки зміцнілі та структуровані, що туди не відважуються заходити навіть поліцейські. Мусульманське населення також все більше бере активну участь у політичному житті європейських країн. Імігранти хочуть впливати і на місцеву політику, впроваджувати закони, які захищатимуть їхню культуру. Певна група мусульман вже є постійно присутньою в французькому і німецькому урядах. Такі групи також є в парламенті інших європейських країн. У місті Роттердам, яке є «морськими воротами» Європи мусульманина, нещодавно було обрано на посаду мера міста. Це нормальна практика, яка вирогідно буде поширюватись, враховуючи поступове подальше збільшення частки мусульман серед європейського населення. Примітно, що мусульмани сьогодні вступають переважно в ліві, рідше в центристські політичні партії. Вони можуть зробити кар'єру поборника прав мусульманських общин завдяки віросповіданню.

Загалом в Європі функціонує чимало мусульманських організацій – від поміркованих мусульман, які переважно сконцентровані на дотримуванні ісламу, і до радикально налаштованих мусульман, які християнам Європи погрожують джихадом.

Частка мусульман у населенні Європи, за оцінками деяких демографів, буде катастрофічно збільшуватися і вже через 10–15 років становитиме близько 25 %, а до кінця XXI ст. в наслідок такого поглинання вони становитимуть більшість, чим повністю змінять етнокультурну карту населення європейських країн. Такі прогнози не безпідставні й пов'язані передусім із надзвичайно високою народжуваністю мусульман порівняно з європейцями, які навпаки народжують дітей все менше й не відтворюють корінне європейське населення. Підсилює цю тенденцію також постійний потік міграції з мусульманських країн, про що вже вказано вище.

Відомий американський аналітик Даніель Пайпс (Pipes, 2008), бачить три шляхи розвитку подій:

- гегемонія мусульман, які повністю поглинають європейців і панують у Європі;

- дистанціювання від мусульман (європейці захищають свою культуру, намагаються вигнати мусульман зі своїх територій; можливий і збройний конфлікт, якій може призвести до Третньої світової війни);
- асиміляція мусульманського населення (міжкультурний діалог і взаємообмін культур).

Найменш реальним, на нашу думку, на жаль є третій варіант, адже мусульмани частіше демонструють непримиримість і в більшості не налаштовані до конструктивного діалогу, сприйняття іншої культури як рівноцінної. Але наскільки реалізується один з цих варіантів буде залежати і від самих європейців, від їх толерантності та активності щодо захисту власної культури й переоцінки принципу мультикультуралізму.

Події останніх років онаочують ситуацію загострення міжнаціональних, імігрантських конфліктів. Тож, дослідники фіксують загальноєвропейське зростання побоювань, пов'язаних з імігрантами, зокрема сирійськими біженцями. При цьому застерження і фобії щодо можливих терактів властиві як населенню, так і державним установам. Влада постійно знаходиться в стані очікування можливої небезпеки з боку імігрантів.

Так, в деяких країнах Європи ці побоювання стали вагомою підставою для конкретних дій на кшталт нових законів і заходів безпеки. Так, наприклад, в Угорщині був прийнятий один закон, який суттєво обмежив можливості біженців потрапити до країни і стати її громадянином. У Польщі великі групи людей неодноразово влаштовували великі демонстрації, на яких лунали такі гасла: «Польщі – свободу від ісламу», «Сьогодні біженці – завтра терористи». Тільки у Варшаві така акція зібрала до 10 тис. людей. Посилує негатив і загострює напругу неадекватно агресивна поведінка певної частини імігрантів, висвітлення в ЗМІ огидних, неприємних побутових ситуацій і образів щодо тих, хто вимагає притулку. Зокрема, їх брутальність, неввічливість, антисанітарія, неповага до місцевої культури і законів країни, хамство (Майборода, 2015).

Найгірше ж є те, що останніми роками в Європі збільшилася кількість жахливих терористичних актів, виконавцями яких були мусульмани. Так, у ніч на 14 листопада 2015 р. в декількох районах Парижа майже одночасно сталися вибухи і стрілянина, що призвели до значних жертв. Загалом у цю ніч загинуло не менше 129 осіб, 250 осіб отримали поранення.

22 березня 2016 р. в аеропорту Брюсселя прогрімилі два вибухи, а через декілька годин на станціях метро «Маельбек» та «Площа Шумана» також сталися вибухи. Загалом унаслідок атак загинула 31 людина, близько 316 осіб отримали поранені. 14 липня 2016 р. у французькій Ніцці на набережній в натовп людей, які відзначали національне свято День взяття Бастилії, врізалася вантажівка. За останніми даними: 84 осіб загинули, близько 150 осіб отримали поранення.

Не винятком є і Німеччина. Так, з 18 по 24 липня 2016 р. в Німеччині сталися чотири терористичні атаки: три з них були скоєні біженцями. Серед найвідоміших автомобільних атак слід згадати наїзд вантажівкою на різдвяний ярмарок у Берліні в грудні 2016 р. (Найкривавіші теракти в Європі за останній рік: сотні загиблих, близько тисячі поранених, 2017).

Після цих жахливих терактів масова свідомість європейців не є спокійною. Вона наповнена фобіями і застереженнями. Усвідомлення того що всі ці жахи справа рук мусульман-фанатиків, кидає тінь на іслам як релігію, яка в очах пересічного європейця починає асоціююватися з ісламським фундаменталізмом. Глибокий страх перед агресією і новими терактами – міцна перешкода, перепона для емпатії як готовності відчувати іншого, зрозуміти його проблеми та негаразди як власні. За відсутності емпатії зростає відчуження, поглиблюється розподіл в суспільстві на «Ми» і «Вони». Все це призводить до системної критики мультикультуралізму і мотивує населення підтримувати праворадикальні партії, які пропонують впровадження жорсткої антимігрантської політики.

Без сумніву, всі вищенаведені факти можуть бути використані для критики мультикультуралізму як ідеології й соціального феномена.

Що повинно насторожувати. Іноді під критику цієї ідеології інколи підводять наукову базу, яка оперує обґрунтованими в науці фактами як аргументами. Мова йде про політичний напрям, пов'язаний з упередженнями і застереженнями стосовно глобалізації та ліберальної демократії. Зокрема, в дусі антилібералізму критикується ідеологія мультикультуралізму і державна політика, яка виходить із ліберальних засад та оперує цінностями лібералізму.

Подібні антимігрантські тенденції спостерігаються і в Німеччині, де мусульмани посилюють свій вплив з кожним роком. Із загальної кількості населення Німеччини – 5 млн мають німецьке громадянство, 8 млн – іноземне. З точки зору етнографії, в ФРН мешкають 70 млн. німців (84 %) та 13 млн. іноземців (16 %). Найбільші групи національних меншин – турки та курди (близько 5 млн. осіб). У Берліні на 300 тис. мешканців припадає 9 % мусульман; у Кельні на 120 тис. мешканців міста – 12 % мусульман. У Кельні збудована найбільша мечеть Німеччини, яка може вмістити 20–40 тис. осіб. Мінарети цієї мечеті сягають висоти 55 метрів. Серед етнічних німців мусульманами є 150 тис. осіб (Statistisches Bundesamt Deutschland, 2017).

Варто зазначити, що Німеччина є однією з найпопулярніших країн у світі, де широко поширені усі види міграції, законодавчо прописана досить значна соціальна підтримка мігрантів. Так, у 2005 р. був прийнятий Закон про імміграцію, в якому були сформульовані два основних принципи імміграційної політики ФРН. Відповідно до першого принципу, іммігранти, які живуть у Німеччині на законній підставі та на постійній основі, повинні бути успішно інтегровані. Відповідно до другого, в інтересах економічної та інтеграційної політики Німеччини застосовується прозорий і активний підхід до управління імміграцією. Закон регулює міграційні процеси на ринку праці, інтеграцію іноземців та право на надання притулку (Migration und Integration in Deutschland – eine Einführung, 2018).

Останнім часом міграційна проблема в Німеччині стала все більш злободенною, тому що мігранти досить часто не працюють, живуть на соціальну допомогу від держави, не прагнуть вивчати німецьку мову, ознайомлюватися з німецькою культурою. Частина з них взагалі веде аморальний і злочинний спосіб життя, зневажаючи німців та їх традиції.

За даними експертів, в Німеччині іноземці вчиняють до 25 % усіх зареєстрованих злочинів (за останні 5 років загальна кількість вчинених злочинів на території ФРН складає близько 6 млн. щорічно), а це 35 % всіх розбійних нападів, зґвалтувань і пограбувань, 30 % вбивств та крадіжок за обтяжуючих обставинах. Одна третина іноземців – турки займається наркобізнесом. Вихідці з країн пострадянського простору створюють організовані злочинні угруповання з метою торгівлі зброєю та наркотиками, які займаються рекетом, здійснюють вбивства (Калініна, 2017).

Особливо негативно ісламські мігранти ставляться до німецьких жінок, вважаючи їх легковажними. Так, напередодні Нового 2016 р. в Кельні групи молодих мігрантів пограбували німецьких жінок. Як результат, близько сотні жінок написали заяви до поліції про пограбування, напади й агресивні домагання до них. Декілька постраждалих заявили про зґвалтування. При цьому місцеві правоохоронні органи закликали нести заяви всіх постраждалих. На думку їх речників, нападів могло бути більше, але не всі хочуть знову переживати скоєне з ними, навіть в спогадах. У цих умовах місцева й федеральна влада повели себе не найкращим чином: боячись звинувачень у нетолерантності, вони просто замовчували ці події. І лише після втручання громадськості, активного висвітлення цих подій в соціальних мережах змушені були прийняти відповідні міри (Кельнський Новий рік. Як Німеччина постала беззахисною перед своїми гостями, 2017). Позиція влади є такою: біженці повинні відповідати за правопорушення згідно з німецьким законодавством. Тим біженцям, які не хочуть відвідувати мовні курси і поважати німецькі цінності, будуть зменшувати соціальну допомогу (Nahles, 2016).

За креслених вище ситуацій в німецькому суспільстві поширюються думки на ктшалт того, що влада заради збереження стабільності свідомо прикрашає статистику щодо злочинів, скоєних мігрантами. Особливо це стосується злочинів сексуального характеру. Випадки агресивного домагання часом навіть не реєструються. Так, наприклад у Баден-Вюртемберзі в одній з лікарень довелося найняти охорону, щоб захищати жінок – лікарів і медсестер від надокучливих залищань з боку пацієнтів-біженців. У Баварії один з нічних клубів просто зачинив двері для відвідувачів з Близького Сходу після скарг на них від відвідувачок-німкеней. У поліції такі випадки навіть не кваліфікуються як злочини, інакше б офіційна статистика здавалася б зовсім моторошною.

За такої ситуації німецька профспілка поліцейських спільно з організаціями з захисту прав жінок звинуватили владу країни у спробах приховати справжній розмах лиха. При цьому автори звернення прямо вказали на те, що політичне керівництво й надалі намагається підтримати в громадян ілюзію безпеки, щоб не викликати негативних почуттів до біженців.

Здебільшого агресивна поведінка ісламських біженців пояснюється їхньою переконаністю у вищості ісламу, зневагою до європейських цінностей.

У Німеччині держава відділена від релігії. Віра – це приватна справа кожного громадянина. Але масова міграція до Німеччини переважно ісламських біженців та загроза ісламського тероризму підняли іслам до політичного рівня. У даному контексті міністр внутрішніх справ ФРН Томас де Мезьєр (Thomas

de Maiziere, 2010) зазначив, що кожен десятий іммігрант не хоче інтегруватися й тому потрібно до цього суворіше ставитися й активніше залучати мігрантів до пізнання німецької культури, а не популяризувати іслам. Хоча ще в 2010 р. тодішній Президент Німеччини Христіан Вульф стверджував, що «іслам – це елемент культурного пейзажу Німеччини» (Rede von Bundespräsident Christian Wulff vor der Großen Nationalversammlung der Türkei, 2017).

Сьогодні в Німеччині обговорення міграційної політики стало ще більш напруженим, що пов'язано з тим, що восени 2017 р. відбулися парламентські вибори і німецькі політичні партії зі стабільною політичною позицією критикували правих популістів, які посилюють свої позиції останнім часом. Так, на день німецької єдності праворадикальний антиісламський рух Pegida («Європейці-патріоти проти ісламізації Заходу») вивів на вулиці Дрездена близько 4 тис. протестантів. Лідер руху Луц Бахманн заявив перед своїми прихильниками про заснування партії, яка буде висуватися на виборах на всіх рівнях: від місцевого до федерального (Kommentar: Dresden ist mehr als Pegida, 2017).

На даний час свої акції Pegida проводить щотижня. Раніше зібрання учасників цього руху проходили кожні два тижні в Лейпцигу і в Хемніці. У минулому акції Pegida неодноразово виливалися в сутички з правоохоронцями. Зазвичай, їм опонують учасники багатотисячних антифашистських мітингів.

На відміну від руху Pegida головні німецькі партії (ХДС і СДПН передовсім), поки що уникають у виборчій кампанії тематики пов'язаної з ісламом. Лише в середині липня 2017 р. кандидат від соціал-демократів Мартін Шульц (Martin Schulz) підняв тему міграційної кризи. Політолог Оскар Недермайер стверджує, що проблема біженців, яка пов'язана з ісламом і тероризмом, дуже важлива і наприкінці виборчої кампанії може дуже сильно підняти температуру передвиборних дебатів (Іслам у виборчій кампанії в Німеччині: «Фікція мультикультуралізму», 2017).

У даному контексті проблематика мусульманських мігрантів набуває політичних обрисів і починає все активніше впливати на політичне життя німецького суспільства, посилюючи процеси ісламізації. Німецькі дослідники стверджують, що внаслідок високої народжуваності та продовження мусульманської імміграції з країн Північної Африки і Близького Сходу процес ісламізації Європи відчутно прискорюватиметься. У Німеччині нараховується близько 200 мечетей і продовжують будуватися нові. За даними міністра внутрішніх справ Німеччини Т. де Мезьєра, від 10 % до 15 % мігрантів у Німеччині відверто відмовляються інтегруватися в німецьке суспільство (Іслам у виборчій кампанії в Німеччині: «Фікція мультикультуралізму», 2017).

Щоб дослідити всі можливі загрози і виклики пов'язані з цим явищем, науковці і політики розпочали дискусію щодо того, чи можуть мусульманські ідеї та принципи співіснувати з європейськими нормами та цінностями. Так, норми шаріату часто заперечують європейські норми, зокрема щодо рівності чоловіків і жінок. Всі правові школи, схильні до того, що норми шаріату порушують принцип рівності статей, який є одним із ключових для німецької і загалом західної культури.

Порівнюючи європейські та мусульманські культурні норми, варто зазначити, що мусульмани велику увагу приділяють такому поняттю як «умма» (означає «братерство, єдність»). Фундаменталісти протиставляють себе всім тим, хто відносить себе до будь-яких інших релігій чи культурних течій, а це поняття європейським культурним нормам, відповідно до яких культурна, національна різноманітність є данністю. Тоді як люди, що виховувались серед мусульман, впевнені, що всі послідовники ісламу повинні бути єдиною умму; неприпустимо, щоб вони чимось відрізнялись між собою. Серед мусульман і в наші часи прийнято вважати, що умма не може ділитися на окремі нації (Атаев, 2011).

Мислителі – сповідувачі ісламу не можуть не звертати уваги на той факт, що умма – не єдина «складова» людства: декотрі мусульмани наділяють це поняття рисами національності. Так, у Саїда Ахмад-Хана, ісламського ідеолога, є слова (датовані початком ХІХ ст.) про мусульманську національну солідарність, під якою він мав на увазі спільну боротьбу проти гніту колонізаторів. Згодом Мухаммедом Алі Джинном, ще одним ідеологом, були введені такі поняття як «мусульманський націоналізм», «мусульманська нація». Що стосується сучасних ідеологів, то вони розуміють, що на даний момент умма не може бути об'єднана в один халіфат. Але, на їх думку, цілком реальним є створення федерації країн, в яких іслам є основною релігією (за аналогією з британською Співдружністю Націй). При цьому єдність окремої нації є сходинкою до єдності всієї умми в подальшому (Атаев, 2011).

Таким чином, для мусульманина, який з дитинства вважає, що умма – це природний людський стан, а іслам – найкраща релігія, найващим завданням є звикнути з принципом багатоманітності. Саме цим і пояснюється законодавство таких ісламських країн, де за відречення від релігії передбачена смертна кара. Разом з тим іслам є відкритим для всіх тих, хто вирішить його прийняти.

Потрібно також відзначити, що іслам є соціальною релігією. Її послідовники мають ділитися частиною свого прибутку із знедоленими, бідними. Для мусульман важлива соціальна справедливість, намагання виправити майнову нерівність. Натомість, на території Європи панує економічна конкуренція, і європейці розраховують, насамперед, лише на себе.

До звичного для США і Європи соціального успіху послідовники ісламу на даний момент ставляться насторожено. Для прикладу можна навести ставлення до першого президента Туреччини К. Ататюрка, завдяки якому в державі відбувся економічний європейський ривок: велика кількість мусульман вважає його зрадником. Колишньому шаху Ірану Мохаммеду Реза Пехлеві пощастило ще менше: він спробував наблизити суспільні відносини в країні до західних, і громадяни повстали проти нього. Також викликає занепокоєння те, що ісламські фундаменталісти користуються значною популярністю серед населення мусульманських країн.

Відтак, виникають запитання, чи упередженість до приїжджих мусульман з боку великої кількості жителів розвинутих країн є виправданою? Чи викликають у них достатній інтерес можливі культурні новації від «прибульців»? А може вони бояться можливого ісламського джихаду, що знищить європейську цивілізацію? Хоча експерти з ісламознавства не втомлюються повторювати: так званий джихад

(цей термін означає – священна війна з невірними) не є одним із п'яти стовпів ісламу і ніколи таким не був; визначаючи свою лінію поведінки, мусульманин не вважає його пріоритетним. Воювати треба в більшості випадків з агресивними іновірцями; тими, які переслідують прихильників ісламу. Це називається малим джихадом. Тоді як великий джихад – це особиста битва зі спокусами та власними недоліками, вдосконалення своєї особистості. Ідеологи цієї релігії весь час підкреслюють: іслам не проповідує війни з тими, хто не розділяє поглядів мусульман. Це підтверджує і цитата з Корану, в якій йдеться про те, що «справедливість, доброта по відношенню до мирних інаковірців, які не посягають на майно, Аллахом не забороняється». Тож інтелектуали-мусульмани постійно закликають жителів Європи зрозуміти етико-моральний сенс ісламу, відкинути упередження, переконатися в тому, що він насправді має гуманістичне спрямування. Разом з цим мусульманам теж за доцільне було б робити кроки назустріч, тобто намагались зрозуміти принципи, цінності, якими керуються європейці. Лише це стане запорукою «дієздатності» мультикультуралізму. Отже, міжкультурний діалог має базуватися на принципі взаємодіючих, гармонійних взаємовідносин між тими, хто сповідує різні релігії та належить до різних рас, розмовляє різними мовами. Мультикультуралізм за таких умов дає змогу кожній людині діяти так, як вона хоче, дотримуючись загальнолюдських принципів.

Не викликає заперечення і той факт, що під поняттям «стосунки» мається на увазі рух в напрямку один до одного. У випадку, якщо один їх учасник лише споживає і нічого взамін не дає, обов'язково відбуваються конфлікти. Подібна ситуація спостерігалась, коли на території європейських країн в іммігрантські громади почали вливатися групи мусульман. Вони мігрували в розвинуті країни, тому що на їх батьківщині склалися дуже важкі умови для існування. Відсталість економіки держав третього світу, за словами їх лідерів, – це наслідки колоніальної експлуатації на протязі довгого часу. Тому, на думку більшості іммігрантів, втеча в європейські країни є подорожжю за своєю рідною компенсацією.

Варто зауважити, що відповідно до законів країн Старого Світу меншини мають правові гарантії і до них не пред'являються серйозні вимоги відносно гармонічного влиття в нову спільноту. Звісно, що така позиція є ліберальною, проте зловживання такою «добротою» призводить до негативних результатів. Закон дозволяє меншості не інтегруватися у більшість, хоча це не дає останній автоматично права ігнорувати спосіб життя своїх нових співвітчизників або навіть ставитися до нього вороже.

Криза мультикультуралізму – це переважно стосунки меншин – вихідців з ісламських держав з християнською більшістю Європи, а також їх поведінка. Навіть пристосування до культури європейців (не кажучи вже про інкорпорацію) для мусульманина означає велику кількість поступок як психологічних, так і моральних. Наскільки мусульманин зможе «переступити через себе»? Це і є основним питанням.

Якою є найкраща модель мультикультуралізму? На даний момент оптимальним вважається порозуміння між групами, в основі якого лежить толерантність, яка проявляється усіма сторонами. Зрозуміло, що без толерантності до взаємної приязні прийти неможливо. Та як бути з тим, що це поняття виходить

з концепції релятивізму? Остання думка була висловлена соціальними антропологами із західних країн. Ці вчені вважають, що не можна формувати думку про різні народи, послуговуючись одним мірилом, натомість треба визнати, що їхні моральні підвалини є відносними. Інакше кажучи, усі без виключення культурні зразки, власне поведінка мали б визнаватися нормальними. Проте, за цією логікою, нормальними мали б визнаватися й такі явища як апартеїд, расизм, нацизм, канібалізм у племенах Африки. Не варто пояснювати, що потрібні загальнолюдські гуманістичні закони, а проявляти толерантність до порушення цих законів – неприпустимо. Якраз в цьому питанні і необхідно прийти до спільного знаменника представникам різних культур. Це буде дуже важко, адже на шляху в людства постануть багаточисельні перешкоди у вигляді етичних, моральних суперечностей, неспівпадінь норм культурних традицій.

Наукова новизна. Збереження мультикультуралізму можливе також у якості індивідуального способу взаємодії з оточуючим світом окремих носіїв тієї чи іншої релігії, культури. А взаємна толерантність, як елемент такої поведінки, – лише перша сходинка до віднаходження нових, всеохоплюючих понять, які стосуються сутності свободи, справедливості, рівності, гуманізму. Це стане можливим лише тоді, коли рідна культура не буде вважатися її представниками досконалою, ексклюзивною, не потребуючою «правок» і запозичень. Заперечення винятковості – одна з основних складових ініціативи, яка має назву «Альянс цивілізацій» й яку ініціювала Іспанія та підтримала Туреччина (Breinig, Gebhardt, Lösch ed., 2002).

Цікаво, що один з ініціаторів – мусульманська держава, яка здійснила прорив в економіці завдяки зразкам європейських країн, а інший – держава, в якій панує християнство, але культура якої має чимало мусульманських запозичень. Але прийняття ідеологем «Альянсу цивілізацій» буде залежати не тільки від прагнень окремих держав, але й від позиції окремої людини, яка повинна зрозуміти, що зберегти національну ідентичність не означає законсервувати сучасні культурні форми: вони повинні постійно розвиватися, збагачуватися «чужими» елементами. Усі учасники мультикультурної взаємодії повинні боротися із фобією так званого «чужого», не відкидаючи думки, що «чуже» може перетворитись на «своє». Зрештою, етнічні культури, які сьогодні сприймаються як цілісні, «чисті», у сенсі несхожості на культури інших народів, насправді формувалися як сплав культурних зразків, що виникли в різних, часто ворогуючих цивілізаціях. Отож, сучасна людина – продукт мультикультурності, і вона здатна витримати будь-які кризи, незалежно від того, як політику мультикультуралізму здійснюють уряди.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що останніми роками в Німеччині та інших європейських країнах посилюється напруга між титульними націями та іммігрантськими громадами, що негативно впливає на внутрішньополітичну ситуацію. У даному контексті Німеччина змушена була дещо посилити вимоги до міграційної політики. Саме тому серед сучасних пріоритетних напрямків міграційної політики уряд Німеччини визначає боротьбу з нелегальною міграцією (хоча свого часу він навпаки був зацікавлений в напівлегальному залученні гастарбайтерів), надання переваги «освіченим»

мігрантам (перехід від політики мультикультураризму до політики інтеграції в німецьке суспільство) та мігрантам-спеціалістам провідних галузей економіки, замість залучення до національної економіки некваліфікованої робочої сили.

Список використаних джерел

1. Атаев Т. *Умеренный ислам или умеренность в исламе* URL: <http://islam.in.ua/ru/tochka-zreniya/umerennyu-islam-ili-umerennost-v-islame>. (дата обращения: 15.11.2018).
2. *Должен ли я бороться со своими родственниками и друзьями-немусульманами?* URL: <http://islam.com.ua/socialnyue-problemy/muulmaneincommon/20475-dolzhen-li-ya-borotsya-so-svoimi-rodstvennikami-i-druzyami-nemusulmanami>. (дата обращения: 15.12.2018).
3. *Ислам у виборчій кампанії в Німеччині: «Фікція мультикультуралізму»* URL: <http://i-vin.info/news/islam-u-vyborchiiy-kampaniyi-v-nimechchyni-fiksiya-multykulturalizmu-22068>. (дата звернення: 15.8.2017).
4. Калініна А. В. *Міграційна політика держави та злочинність імігрантів: можливості використання досвіду ФРН в Україні* URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7260/1/Kalinina_815.pdf. (дата звернення: 18.12.2018).
5. *Кельнський Новий рік. Як Німеччина постала беззахисною перед своїми гостями* URL: <https://nv.ua/ukr/publications/kelnskij-novij-rik-jak-nimechchina-vijavilasja-bezzahisnoju-pered-svoijimi-gostjami-89982.html>. (дата звернення: 22 грудня 2018).
6. Майборода О. *Мультикультуралізм – рецепт від фобій чи їх джерело?* URL: https://dt.ua/international/multikulturalizm-recept-vid-fobiy-chi-yih-dzherelo_.html. (дата звернення: 3.09.2018).
7. *Найкривавіші теракти в Європі за останній рік: сотні загиблих, близько тисячі поранених.* URL: <http://tyzhden.ua/News/169666>. (дата звернення: 13.09.2018).
8. Bade, K.J. *Zuwanderung und Integration in Deutschland* URL: http://www.bpb.de/themen/TOPO83,0,0,Migration_und_Integration_in_Deutschland.html (Datum der Behandlung: 25.01.2018.).
9. *Kommentar: Dresden ist mehr als Pegida* URL: <http://www.dw.com/de/kommentar-dresden-ist-mehr-als-pegida/a-35953417>. (Datum der Behandlung: 5.12.2018).
10. Maizière T. (2010). Jeder zehnte Zuwanderer will sich nicht integrieren *Die Welt*. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article159941273/De-Maiziere-fordert-Bekenntnis-zu-Gewaltfreiheit.html>. (Datum der Behandlung: 22.09.2018).
11. *Migration und Integration in Deutschland – eine Einführung*, [online] Available at: http://www.bpb.de/themen/TOPO83,0,0,Migration_und_Integration_in_Deutschland.html [Accessed 15.01.2018].
12. *Multiculturalism in Contemporary Societies: Perspectives on Difference and Transdifference* / edited by H. Breinig, J. Gebhardt, and K. Lösch. Erlangen: Univ. Bibliothek, 2002. 272 p.

13. *Rede von Bundespräsident Christian Wulff vor der Großen Nationalversammlung der Türkei*. URL:

http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Christian-Wulff/Reden/2010/10/20101019_Rede.html. (Datum der Behandlung: 15.04.2018).

14. Pipes D. Europe or Eurabia? The Australian URL: <http://www.danielpipes.org/5516/europe-or-eurabia>. (Accessed: 12.01.2018).

15. *Statistisches Bundesamt Deutschland* URL: https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Tabellen/Zensus_Geschlecht_Staatsangehoerigkeit.html;jsessionid=FC1F949104932BB557560A0B6120F286.cae2. (Datum der Behandlung: 25.01.2017).

16. *The hottest terrorist attacks in Europe last year: hundreds of dead, about a thousand wounded*, [online] Available: <<http://tyzhden.ua/News/169666>> [Accessed 4 January 2018].

17. Thomas de Maizière. Jeder zehnte Zuwanderer will sich nicht integrieren. *Die Welt*. 2010. 9 September. p. 2.

18. Von Andrea Nahles. *Ohne Integration werden die Leistungen gekürzt*. URL: <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/andrea-nahles-fordert-fluechtlinge-auf-sich-zu-integrieren-14044777.html>. (Datum der Behandlung: 13.01.2018).

References

1. Ataev, T. (2011). *Umerennyi islam ili umerennost' v islame* [Moderate Islam or moderation in Islam], [online] Available at: <<http://islam.in.ua/ru/tochka-zreniya/umerennyi-islam-ili-umerennost-v-islame>>. [Accessed 15 November 2018].

2. Bade, K.J. *Zuwanderung und Integration in Deutschland*, [online] http://www.bpb.de/themen/TOP083,0,0,Migration_und_Integration_in_Deutschland.html [Datum der Behandlung 25 Januar 2018].

3. Breinig, H. Gebhardt J., and Lösch, K. ed. (2002). *Multiculturalism in Contemporary Societies: Perspectives on Difference and Transdifference*. Erlangen: Univ. Bibliothek.

4. *Dolzhen li ya bopot'cya co svoimi podctvennikami i dpuz'yami nemucul'manami?* [Do I have to wrestle with my companions and non-Muslims?] [online] Available at: <<http://islam.com.ua/socialnyeproblemy/muulmaneincommon/20475-dolzhen-li-ya-borotsya-so-svoimi-rodstvennikami-i-druzyami-nemusulmanami>> [Accessed 15 December 2018].

5. *Islam in the electoral campaign in Germany: "The Fiction of Multiculturalism"*, [online] Available at: <<http://i-bin.info/news/islam-u-vyborchikamranniyi-v-nimeshshyni-fiktsiya-multykulturalizmu-22068>>. [Accessed 14 August 2017].

6. Kalinina, A.V (2017). *Mihpatsiina polityka depzhavy ta zlochynnyctv imihpantiv: mozhlyvocti vykopyctannia docvidu FPN v Ukpaini* [Migration Policy of the State and the Crime of Immigrants: Possibilities of Using the Experience of the FRG in Ukraine], [online] Available at: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7260/1/Kalinina_815.rdf> [Accessed 22 December, 2017].

7. *Kelnsky New Year. How Germany became defenseless in front of its guests*, [online] Available at: <<https://nv.ua/ukr/rublisations/kelnskij-novij-rik-jak-nimeshchina-vijavilasja-bezzahisnoju-rered-svojimi-gostjami-89982.html>> [Accessed 22 December 2018].

8. *Kommentar: Dresden ist mehr als Pegida*, [online] Available at: <http://www.dw.com/de/kommentar-dresden-ist-mehr-als-pegida/a-35953417>. [Accessed 5 December 2018].

9. Mayboroda, O. (2015). *Multykulturalizm – petsept vid fobii chy yikh dzhepelo?* [Multiculturalism – a recipe for phobias or their source?] [online] Available at: <<https://dt.ua/international/multikulturalizm-recept-vid-fobiy-chi-yih-dzherelo-.html>> [Accessed 22 January 2018].

10. Maizière, T. (2010). Jeder zehnte Zuwanderer will sich nicht integrieren *Die Welt*. Available at: <<https://www.welt.de/politik/deutschland/article159941273/De-Maiziere-fordert-Bekanntnis-zu-Gewaltfreiheit.html>> [Datum der Behandlung 22 September 2018].

11. *Migration und Integration in Deutschland – eine Einführung*, [online] Available at: <http://www.bpb.de/themen/TOP083,0,0,Migration_und_Integration_in_Deutschland.html> [15 January 2018]

12. *Naikpyvavishi tepakty v Yevpopi za octannii pik: cotni zahyblykh, blyzko tyciachi poranenykh* [Do not worry about being in Evpopi from the october day: some dead, close to some of the wounded]. Available at: <<http://tyzhden.ua/News/169666>> [Accessed 13 September 2018].

13. Pipes, D. (2008). *Europe or Eurabia?* [online] Available at: <<http://www.danielpipes.org/5516/europe-or-urabia>> [Accessed 12 January 2018].

14. *Rede von Bundespräsident Christian Wulff vor der Großen Nationalversammlung der Türkei*, [online] Available at: http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Christian-Wulff/Reden/2010/10/20101019_Rede.html. [Accessed 15 April 2018].

15. *Statistisches Bundesamt Deutschland*, [online] Available at: <<https://www.destatis.de/DE/Startseite.html>> [Accessed 25 January 2018].

16. Thomas de Maizière. Jeder zehnte Zuwanderer will sich nicht integrieren. *Die Welt*. 2010. 9 September. p. 2.

17. *The hottest terrorist attacks in Europe last year: hundreds of dead, about a thousand wounded*, [online] Available: <<http://tyzhden.ua/News/169666>> [Accessed 4 January 2018].

18. Von Andrea Nahles (2016). *Ohne Integration werden die Leistungen gekürzt*, [online] Available at: <<http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/andrea-nahles-fordert-fluechtlinge-auf-sich-zu-integrieren-14044777.html>> [Accessed 12 January, 2018].